

CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ LA ȚICHINDEAL – BISERICA „CUVIOASA PARASCHIVA”

Ioan Marian Țiplic

Lucian Blaga University of Sibiu
ioan-marian.tiplic@ulbsibiu.ro

Adrian Nicolae Șovrea

Lucian Blaga University of Sibiu
nicolae.sovrea@ulbsibiu.ro

Abstract: Țichindeal is first documented in 1350, with later sources attesting an important ecclesiastical role in the early modern period, including references to a wide Greek-Catholic archdeaconry and the construction of a Greek-Catholic church in 1730 (today in ruins). The present report concerns the first archaeological investigation at the Orthodox Church of “St. Paraskeva” (documented in 1791; LMI category A), undertaken as preventive research required prior to conservation or intervention works. The church is a rectangular building with altar, nave, narthex and a western bell tower, enclosed by a c. 2 m high stone wall, and retains painted decoration executed in 1815–1818 (attributed to Nicolae Greco of Săsăuș) and restored in the 20th century.

Fieldwork was carried out over eight days in two stages and included eight trenches positioned both outside and inside the church (S1–S3 and S7 exterior; S4–S6 interior; plus S1A on the enclosure wall). The main objectives were to document foundation depth, construction technique, stratigraphic relationships among the altar, nave, narthex, tower, and vault-support piers, and to assess ground conditions. Stratigraphy is broadly consistent across the sections: modern surfacing and drainage arrangements (concrete slabs, river-stone paving set in sand, gravel backfill) overlie a construction horizon characterized by dark soil with abundant brick fragments and occasional charcoal, interpreted as deposits related to the church’s erection and later repairs. These layers rest on natural deposits of yellow sand, sandy clay with rusty mottling, and locally grey-black waterlogged clay. A key observation is persistent groundwater/pluvial accumulation at foundation level, indicating chronically humid subsoil conditions.

Structural evidence suggests that the altar and nave foundations belong to the same construction phase and were set at comparable depths, built of large sandstone/stone and brick bonded with lime mortar rich in sand. By contrast, the bell tower foundation is abutted against the narthex/nave foundations (not interwoven at foundation level), while the superstructure appears tied, implying a substantial western modification predating the narthex paintings. The vault-support piers have shallower, abutted foundations, indicating that the vaulting system may post-date the initial church construction and could be associated with the phase that introduced the bell tower.

Keywords: Țichindeal; Transylvania, Orthodox church; preventive excavation; Church archaeology

INTRODUCERE

Localitatea Țichindeal este atestată documentar la 1350 prin două documente: un proces de hotar între Roșia și Vurpăr (unde se pomenește și de Chekendeal) și un act de strângere a dărilor bisericești (1350-1359) aflat în arhiva Vaticanului, act studiat de C. Drăganu, care crede că satul se numea, la început „Vale Siculorum” - Valea secuilor¹.

În sat au existau două biserici, una în ritul greco-catolic și alta în ritul ortodox. La sinodul de la Blaj al Bisericii greco-catolice, printre cei 38 de protopopi români care au semnat actul de unire cu Biserica catolică a fost și Aron din Țichindeal. După alte surse este Radu din Țichindeal. Un nou sinod s-ar părea că a avut loc la 5 septembrie 1700, iar A.T. Laurian consideră că au participat 55 de protopopi, menționându-l și pe Aron din Țichindeal. Altfel, în 1730, la Țichindeal se construiește Biserica greco-catolică, pe o înălțime, spre Dealul Viilor (azi ruină). În 1733 este pomenit „Arhidiaconul Czikindalienos”, iar în alt document „Districtul greco-catolic al Chichindealului” cu 77 de parohii, iar districtul Colun 40 de parohii. La 21 ianuarie 1759 este trimis, de la Țichindeal, la Blaj, un act scris în limba română, pe două file, intitulat „ Situația Bisericilor Unite din Arhidiaconatele Țichindeal, Mediaș și Sighișoara”. Actul dovedește suprafața foarte întinsă pe care își întindea influența protopopiatul (arhidiaconatul) de Țichindeal².

În ceea ce privește Biserica Ortodoxă din Țichindeal, la aceasta nu au mai avut loc cercetări arheologice. Cercetarea s-a desfășurat în contextul în care legislația privind protejarea patrimoniului solicită în mod expres îndeplinirea tuturor pașilor necesari în vederea obținerii de date arheologice anterior oricărei intervenții, fiind vorba și despre un imobil de patrimoniu înregistrat în LMI la categoria monumente de tip A. Edificiul de cult este menționat documentar în anul 1791 cu hramul „Cuvioasa Parascheva”. Este de formă dreptunghiulară, având altar despărțit de naos cu iconostas de zid, pronaos și turn situat la vest. Lăcașul de cult este împrejmuit cu un zid de piatră înalt de 2 m. Interiorul s-a zugrăvit pe cheltuiala a patru familii, între anii 1815-1818. Pictura a fost realizată de către cel care a lucrat și la bisericile din Colun și Fofeldea, Nicolae Grecu din Săsăuș, fiind restaurată în urmă cu o jumătate de secol.

CADRUL FIZICO-GEOGRAFIC. LOCALIZARE

Biserica Ortodoxă „Cuvioasa Paraschiva” din Țichindeal se află în Podișul Hârtibaciului de Nord, pe o vale secundară (valea Țichindeal) aflată la nord de râul Hârtibaciu. Accesul se face de pe drumul județean DJ106 (Sibiu-Agnita) înainte de localitatea Nocrich.

CONTEXT ARHEOLOGIC

La Biserica Ortodoxă „Cuvioasa Paraschiva” din Țichindeal nu au mai avut loc cercetări arheologice. Pe raza localității, conform Repertoriului Arheologic al Județului Sibiu se află o așezare a culturii Noua și un vicus roman

¹ <https://gazetahartibaciulu.wixsite.com/online/single-post/2016/10/09/povestea-%C5%9Fcolii-din-%C5%A3ichindeal>.

² <https://gazetahartibaciulu.wixsite.com/online/single-post/2016/10/09/povestea-%C5%9Fcolii-din-%C5%A3ichindeal>.

(datat prin trei fibule și alte obiecte mărunte). În nord-vestul localității se văd ruinele bisericii greco-catolice.

ISTORICUL CERCETĂRII

Cercetarea arheologică s-a desfășurat pe parcursul a opt zile în două etape, din motiv de sărbători religioase, pe data de 8 iunie fiind Rusaliile.

În prima etapă au fost trasate secțiunile 1-3 în exterior astfel:

- S1: exterior, pe latura de sud a naosului, în zonă centrală (vezi desen).
- S2: exterior, pe axul central-nord al altarului.
- S3: exterior, pe latura de nord a pronaosului.

În etapa a doua s-a continuat cu trasarea altor 5 secțiuni, atât pe exterior cât și interior, astfel:

- S1A: exterior, pe latura de sud a zidului ce înconjoară biserica; secțiunea a fost trasată în continuarea secțiunii S1, cu un martor între cele două secțiuni.
- S4: interior, pe latura de sud a naosului la joncțiunea dintre altar și naos.
- S5: interior, pe latura de nord a naosului la joncțiunea dintre naos și pronaos și perețele despărțitor dintre naos și pronaos.
- S6: interior, pe latura de sud a pronaosului, la joncțiunea dintre pronaos și turn.
- S7: exterior, pe latura de sud a turnului clopotniță, la joncțiunea dintre turn și pronaos.

STRATIGRAFIA GENERALĂ A SECȚIUNILOR

Pentru cercetarea arheologică din punctul Biserica „Cuvioasa Paraschiva” din Țichindeal au fost deschise 8 secțiuni arheologice dispuse în interiorul și exteriorul bisericii în felul următor:

- S1: exterior, pe latura de sud a naosului, în zonă centrală (vezi plan general fig. 22).
- S2: exterior, la axul central-nord al altarului.
- S3: exterior, pe latura de nord a pronaosului.

În etapa a doua s-a continuat cu trasarea altor 5 secțiuni, atât pe exterior cât și interior, astfel:

- S1A: exterior, pe latura de sud a zidului ce înconjoară biserica; secțiunea a fost trasată în continuarea secțiunii S1, cu un martor între cele două secțiuni.
- S4: interior, pe latura de sud a naosului la joncțiunea dintre altar și naos.
- S5: interior, pe latura de nord a naosului la joncțiunea dintre naos și pronaos și perețele despărțitor dintre naos și pronaos.
- S6: interior, pe latura de sud a pronaosului, la joncțiunea dintre pronaos și turn.
- S7: exterior, pe latura de sud a turnului clopotniță, la joncțiunea dintre turn și pronaos.

În ceea ce privește stratigrafia generală s-a constatat că fundația bisericii stă pe o argilă galben-ruginie sau în alte cazuri negricioasă-măloasă ce este îmbibată în ambele cazuri cu apă ce menține o umezeală constantă a fundației. De altfel când s-a ajuns la talpa fundațiilor, în secțiuni s-a strâns aproape imediat apă, în unele cazuri, mai ales pe latura de sud, și de 10 cm. În ceea ce privește stratigrafia, aceasta arată amenajări antropice în partea superioară a profilelor, urmate de un nivel de construcție din pământ negru cu bucăți de cărămidă, fiind apoi urmată de depuneri naturale de nisip, argilă nisipoasă și argile lutoase.

S1. Dimensiuni: 1.5x1.8 m. Suprafața cercetată: 2.7 m². Secțiunea S1 a fost trasată în exterior pe latura de sud a naosului.

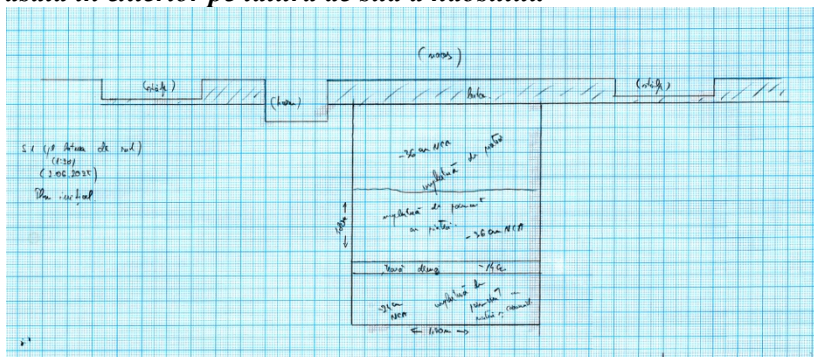

Fig. 1. S1 – plan inițial cu amplasarea secțiunii.

Scopul trasării a fost acela de obține date cu privire la adâncimea fundației naosului și relația stratigrafică dintre aceasta și stratigrafia din exteriorul bisericii. Din motive tehnice nu s-a putut ajunge la talpa fundației, deoarece la -140 cm NCA pământul era îmbibat cu apă ce a îngreunat adâncirea până la talpa fundației.

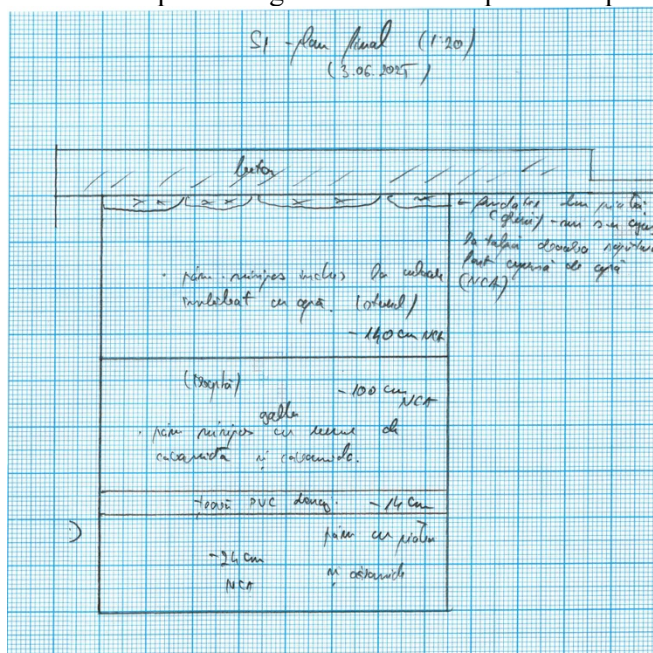
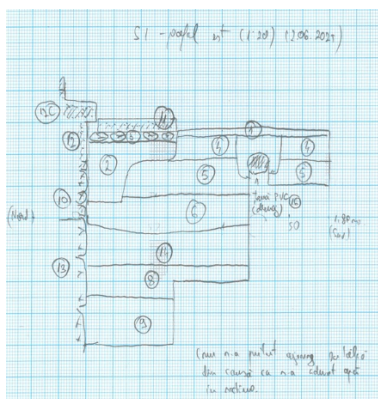

Fig. 2. S1 – planul final al săpăturii. Scara 1:20.

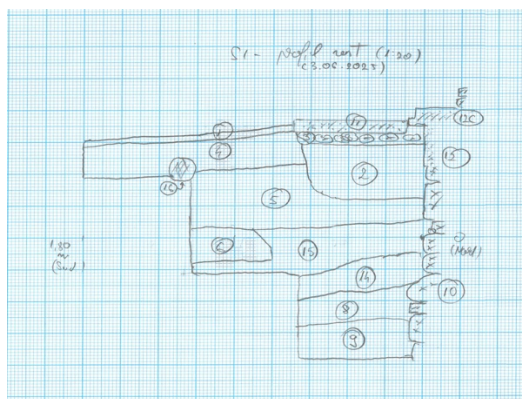
Stratigrafia profilului de est este formată din următoarele straturi: partea superioară este formată înspre biserică din nivele antropice cu rol de amenajare și drenaj, anume dintr-o placă de beton (11) lată de 50-60 cm și grosă de 8 cm, iar înspre curte este vegetalul de pământ cu rădăcinile (1). Sub placa de beton este o nivelare a terenului cu rol de drenaj formată dintr-o pavare cu piatră amenajată în nisip (3), iar sub aceasta este o umplutură de piatră și pietriș (2). Sub vegetal este un pământ cu nisip și pietre de dimensiuni mici (4). În continuare sunt straturile principale, întâlnite în toate suprafețele, formate din nivele mai puțin antropice

(adică nu sunt amenajări) și din depuneri naturale. Stratul din pământ maroniu închis cu urme de pigment roșiatic (5) arată intervenții târzii la biserică, iar straturile (6)- din pământ negricios cu foarte multă cărămidă sfărâmată și urme de cărbune, și (14)- pământ negru are cu urme ușoare de pigment roșiatic, arată cel mai probabil momentul ridicării bisericii. Sub acestea sunt nivele naturale: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9).

Codurile pentru fundație și elevație au următoarele semnificații: (10) fundația este construită din gresii mari și din cărămidă legate în mortar din var cu mult nisip; (12) peste elevația de cărămidă este tencuială; (12C) arată că peste partea superioară a fundației a fost turnat beton/ciment. Prin codul (13) se arată că fundația este din piatră tare și foarte rar cu cărămidă, prinse în mortar din var cu mult nisip.

A

B

Fig. 3. S1 - Profilul de est (A) și de vest (B) al secțiunii. Scara 1:20.

Profilul de vest prezintă în linii mari aceleași straturi, doar că se observă că nivelul stratului (6) a întrerupt înspre biserică un strat din un pământ maroniu deschis cu pigment roșiatic îndesit (15), ce arată tot un nivel de construcție.

S1A. Dimensiuni: 1x1.5 m. Suprafața cercetată: 1.5 m². Secțiunea S1A a fost trasată în exterior, pe latura de sud a zidului ce înconjoară biserică; secțiunea a fost trasată în continuarea secțiunii S1, cu un martor între cele două secțiuni.

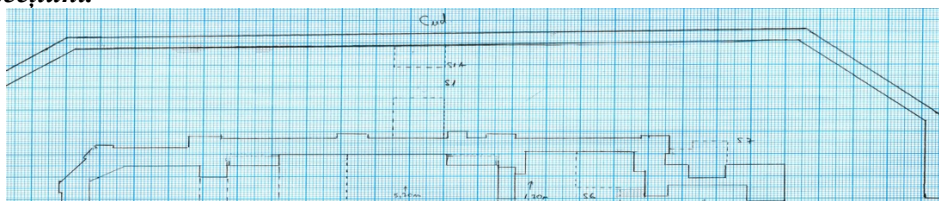

Fig. 4. S1A – plan cu amplasarea secțiunii. Scara 1:20.

Scopul trasării acestei secțiuni a fost aceea de a verifica situația fundației zidului din jurul bisericii urmărind următoarele aspecte: compoziția acestuia,

adâncimea la care a fost săpată și relația cu stratigrafia suprafeței pe care a fost ridicată biserica și zidul din jurul bisericii.

Fundația este în decroș față de elevație. Talpa fundației este la -88 cm față de nivelul actual de călcare. Ale complexe sau structuri nu au fost observate în secțiune. Fundația este construită din aceleași materiale ca și ale bisericii: gresii și cărămizi prinse în mortar din var cu mult nisip. Elevația este construită doar din cărămidă prinsă cu mortar și tencuită. Talpa fundației a fost așezată în stratul de nisip galben.

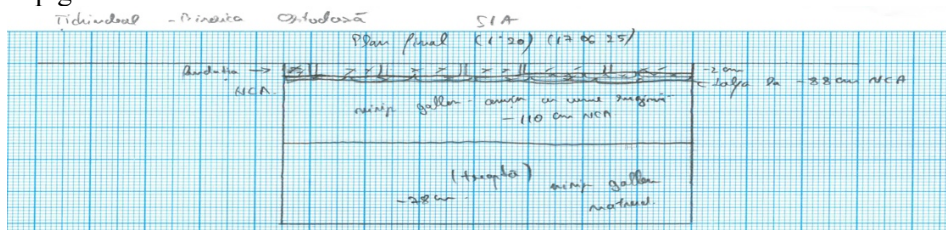

Fig. 5. S1A – planul final al secțiunii.

Stratigrafia arată că sub vegetal (1) vine un pământ maroniu-negricios amestecat cu bucățele de cărămidă (35). Acest strat conține multă cărămidă și probabil ține de ridicarea elevației zidului din jurul bisericii. Urmează apoi un strat din pământ cu foarte multă cărămidă (6), apoi un strat de pământ negricios cu urme slabe de cărbune (7) și în final straturile naturale din nisip galben (steril) (8) și argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril) (9).

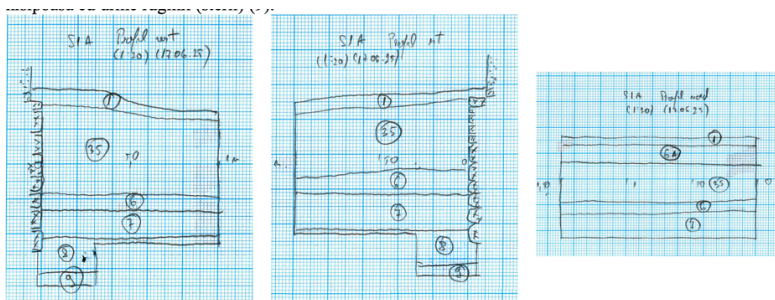

Fig. 6. S1A – profilele secțiunii. Scara 1:20.

S2. Dimensiuni: 1x2 m. Suprafața cercetată: 2 m². Secțiunea S2 a fost trasată în exterior pe latura de vest a altarului, partea central-nordică.

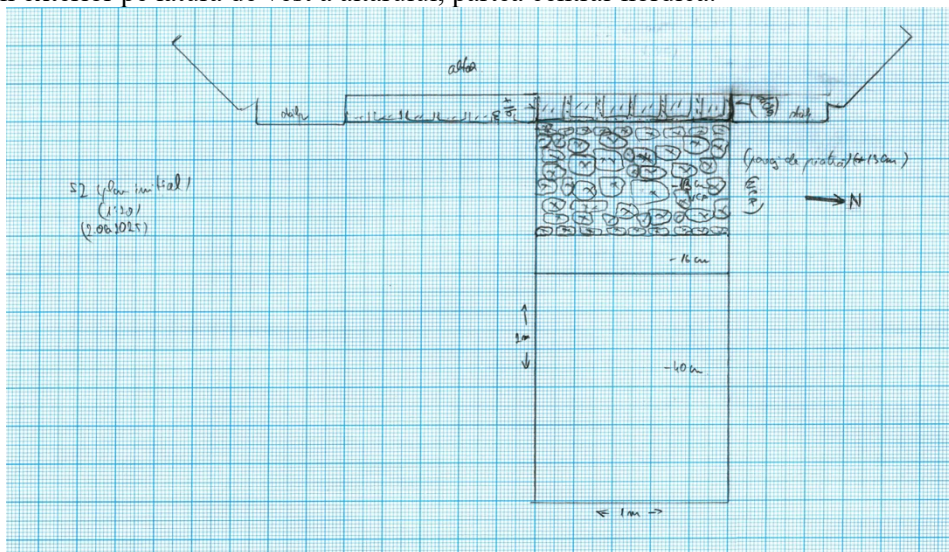

Fig. 7. S2 – plan inițial cu amplasarea secțiunii. Scara 1:20.

Scopul trasării secțiunii S2 a fost acela de obține date cu privire la adâncimea fundației altarului și relația stratigrafică dintre aceasta și stratigrafia din exteriorul bisericii. În S2 sub placa de beton a ieșit un pavaj din pietre de râu, ca și în S1 cel mai probabil, dar a fost scos de muncitori din greșeală. Pavajul are rol de amenajare și drenaj. Sub acest pavaj este o umplutură de pietriș, realizat tot pentru drenaj. Adâncirea a arătat o stratigrafie asemănătoare cu cea din S1. În schimb aici s-a putut ajunge la talpa fundației. Aceasta are și cărămidă în compoziția structurii. Față de nivelul de călcare actual, talpa se află la -120 cm. Pe fundul secțiunii s-a adunat în cele din urmă apă.

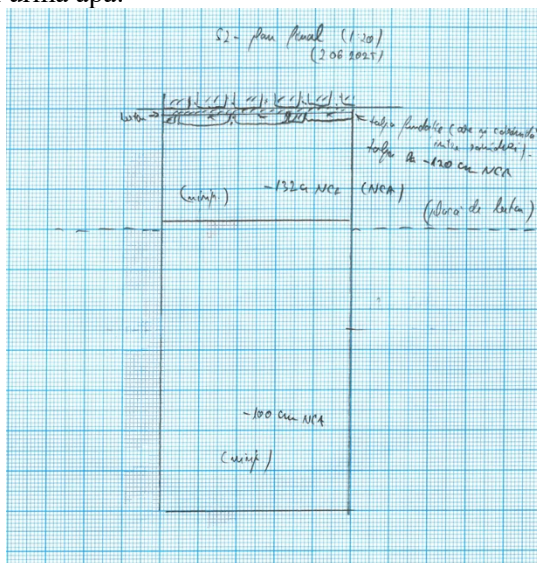
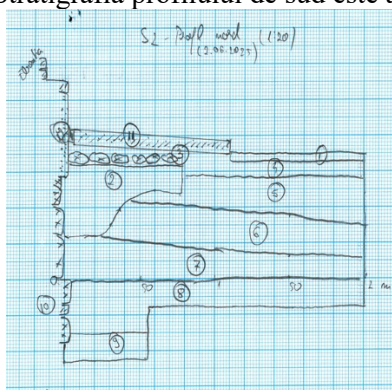

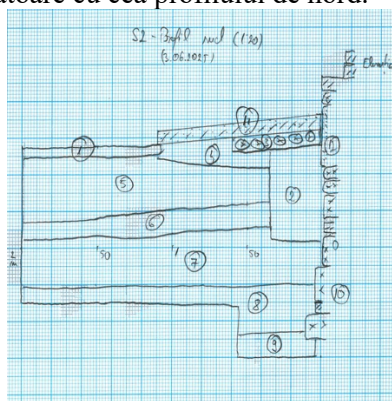
Fig. 8. S2 – plan inițial cu amplasarea secțiunii. Scara 1:20.

Stratigrafia profilelor se repetă în mare parte cu cea a secțiunii S1. În profilul de nord avem partea superioară formată înspre biserică din nivele antropice cu rol de amenajare și drenaj, anume dintr-o placă de beton (11) cu o lungime de 110 cm, fiind mult mai lată decât era în S1 (50-60 cm), dar groasă tot de 8 cm, iar înspre curte este vegetalul de pământ cu rădăcinile ierbii (1). Sub placa de beton este o nivelare a terenului cu rol de drenaj formată dintr-un pavaj cu piatră amenajată în nisip (3), iar sub aceasta este o umplutură de piatră și pietriș (2). Sub vegetal este un pământ cu nisip și pietre de dimensiuni mici (4).

În continuare vin straturile principale, întâlnite în toate suprafețele, formate din nivele mai puțin antropice (adică nu sunt amenajări) și din depuneri naturale, care compun nivele afectate de ridicarea clădirii. Avem și aici stratul din pământ maroniu închis cu urme de pigment roșiatic (5), care arată intervenții târzii la biserică, apoi stratul (6) din pământ negricios cu foarte multă cărămidă sfărâmată și urme de cărbune. Se remarcă un alt strat format din pământ negricios cu urme slabe de cărbune și slab pigmentat cu roșu, ce înlocuiește stratul (14) din secțiunea 1. Sub acestea sunt nivele naturale: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9). Codurile pentru fundație și elevație au următoarele semnificații: (10) fundația este construită din gresii mari și din cărămidă legate în mortar din var cu mult nisip; (12) peste elevația de cărămidă este tencuială. Talpa fundației a fost așezată pe argila nisipoasă cu urme ruginii. Stratigrafia profilului de sud este asemănătoare cu cea profilului de nord.

A

B

Fig. 9. S2 - Profilul de nord (A) și de sud (B) al secțiunii. Scara 1:20.

S3. Dimensiuni: 1.60x2 m. Suprafața cercetată: 3.20 m². Secțiunea S3 a fost trasată în exterior, pe latura de nord a pronaosului. Scopul acestei secțiuni a fost aceea de a obține informații cu privire la fundație: adâncime, compoziție, relația cu stratigrafia suprafeței.

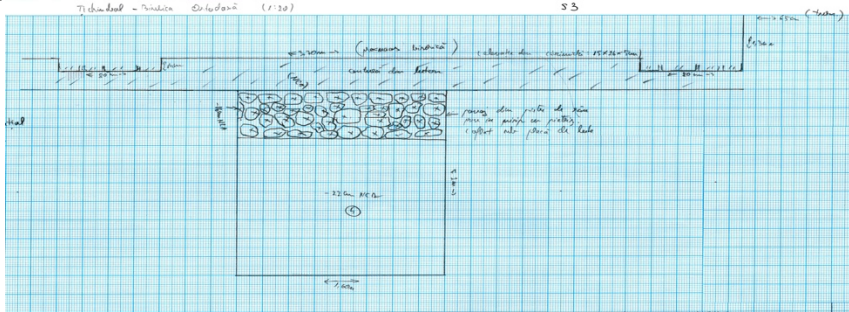

Fig. 10. S3 – planul inițial cu amplasarea secțiunii. Scara 1:20.

Fundația este în decroș față de elevație. Talpa este la -144 cm NCA. A fost construită din aceleași materiale ca în cazurile din celelalte secțiuni: piatră, gresie, cărămidă prinse cu mortar din var cu nisip. Aceasta a fost așezată pe argilă lutoasă galben-ruginie (steril arheologic).

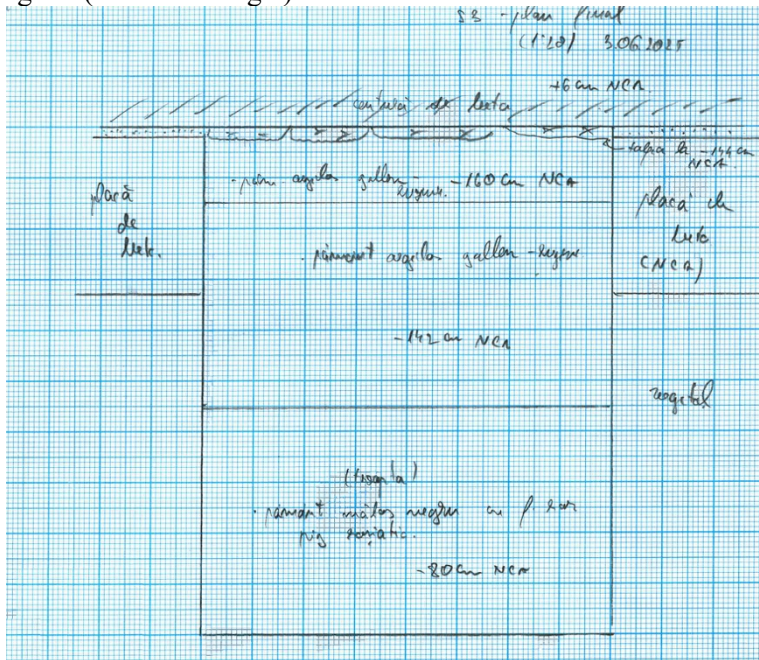
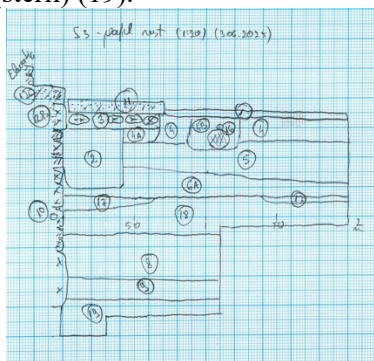

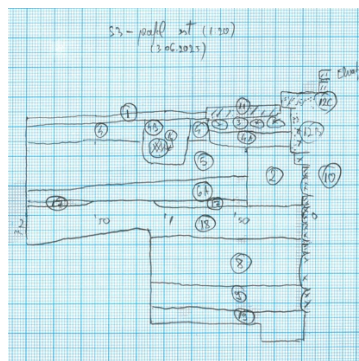
Fig. 11. S3 – plan final. Scara 1:20.

Stratigrafia prezintă în general aceleași straturi ca și în cazul celorlalte secțiuni. Înspre biserică este placa de beton lată de 50-60 cm și groasă de 8 cm (11), iar înspre zidul din jurul bisericii avem vegetalul (1). Sub placa de beton este pavajul din pietre de râu prinse în nisip (3), iar sub vegetal este pământul cu nisip și piere de mici dimensiuni (intervenții contemporane) (4). Pe partea de nord a bisericii se observă o densitate de materiale din cărămidă reprezentată prin stratul (6A) și compus din pământ negricios cu foarte multă cărămidă atât sfărâmată cât și bucăți mari. O lentilă de pământ nisipos galben (17) arată un nivel de călcare și de construcție ce stă pe un pământ mălos negru cu foarte rar pigment roșiatic (18).

Urmează apoi straturile naturale: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9) și argilă-lutoasă galben-ruginie (steril) (19).

A

B

Fig. 11. S3- Profilul de vest (A) și de est (B) al secțiunii. Scara 1:20.

S7. Ultima secțiune din exteriorul bisericii are dimensiunile de 1.70x1.80 m. Suprafața cercetată: 3.06 m². Secțiunea a fost trasată pe exterior, pe latura de sud a turnului clopotniță, la joncțiunea dintre turn și pronaos. Scopul acestei secțiuni a fost acela de a obține informații cu privire la relația dintre fundația turnului și cea a pronaosului, adâncimile la care sunt cele două fundații, compoziția acestora și relația cu stratigrafia suprafeței.

În urma adâncirii, sub placa de beton (11) avem același pavaj din piatră prinsă în nisip (3). Acest pavaj este în jurul bisericii sub plăcile de beton. În zona turnului în spațiul gol de pe latura de sud este o umplutură cu multă cărămidă (fig. 12 – B). Sub această umplutură s-a dovedit a fi fundația turnului (fig. 12 – C). Nivelul de umplutură este și pe restul secțiunii. De altfel se poate observa urma unui șanț umplut cu pietriș și pietre ce a fost săpat pentru tencuiala ce se poate observa pe zidul bisericii și a turnului la nivelul solului (fig. 12 – B). În ceea ce privește fundațiile turnului și a pronaosului se poate observa că acestea nu se țin, iar fundația turnului este adosată pe cea a pronaosului. De altfel nu au aceeași adâncime: talpa fundației turnului este la -162 cm NCA, iar cea a pronaosului la -170 cm. Ambele fundații stau pe argila galben nisipoasă cu urme ruginii (9).

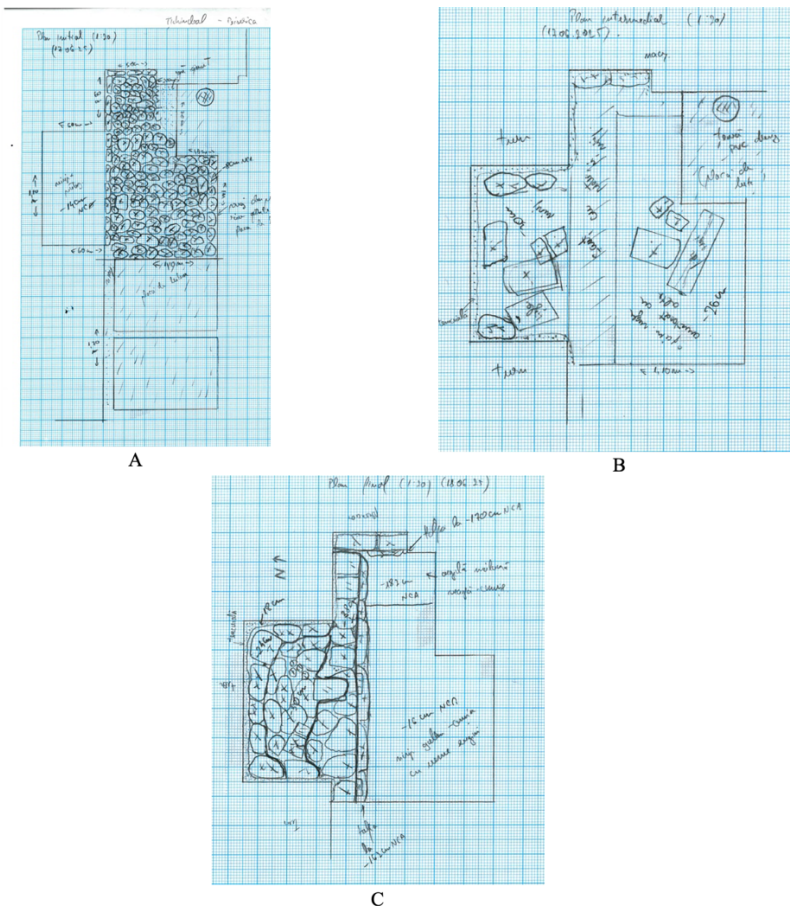

Fig. 12. S3 – planul inițial al secțiunii (A) și cel intermediar (B). Scara 1:20.

Stratigrafia profilelor au în principiu aceleași straturi. Sub palca de beton (11), vine pavajul de piatră de râu prins în nisip (3), iar sub aceasta o umplutură de piatră și pietriș (2). În profilul de vest se vede o lentilă ce arată ca o șapă de ciment (2A). Sub acestea vine un strat de umplutură, ce nu s-a observat în restul secțiunilor, formată din pământ negru-maroniu cu materiale contemporane (36). Se observă un nivel de călcare din pământ negricios cu foarte multă cărămidă sfărâmată și urme de cărbune (6), sub care este un pământ-negricios amestecat cu bucățele de cărămidă (35). Apoi vine o argilă mălăoasă de culoare neagră cu urme slabe de cărbune și pigment roșiatic (18B). În final straturile de depunere naturală: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9) și în plus stratul de argilă cenușie-negricioasă mălăoasă în care se adună apă (34). La profilul de sud ce e în plus, e o lentilă de nisip galben cu urme de cărămidă aflată înspre fundația pronaosului (38). Pe fundație se pot observa urme de tencuială (37) în nivelul inferior.

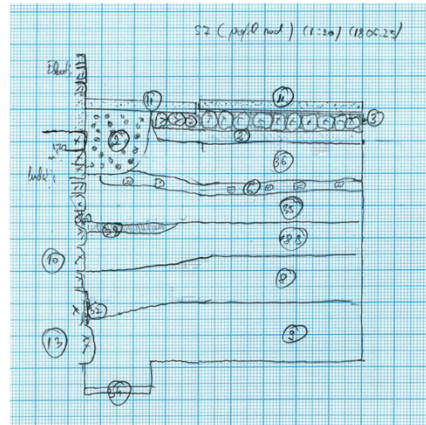
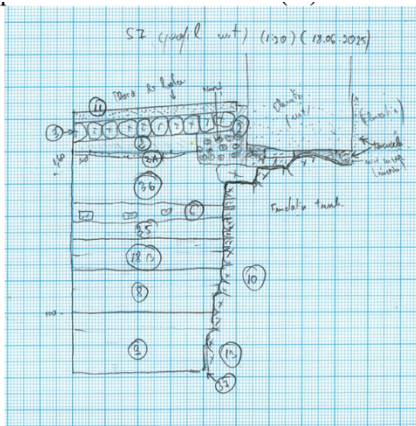
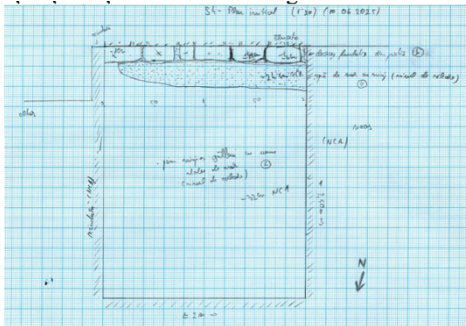
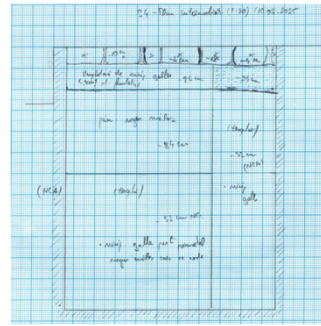

Fig. 13. S7 - profilul de vest și de sud. Scara 1:20.

S4. Dimensiuni: 2x2.50 m. Suprafața cercetată: 5 m². Secțiunea S4 a fost trasată în interior, pe latura de sud a naosului la joncțiunea dintre altar și naos. Scopul trasării acestei secțiuni a fost acela de a obține informații cu privire la adâncimea fundației naosului pe interior, căci pe exterior nu s-a putu ajunge la talpa fundației din cauză ca s-a adunat apă, relația dintre fundația naosului și cea a altarului, precum și cu stâlpul de susținere a bolții. De asemenea au fost vizate obținerea de informații cu privire la compoziția fundației și relația acesteia cu stratigrafia interioară a bisericii.

A

B

Fig. 14. S4 – A: planul inițial cu amplasarea secțiunii. B: plan intermediar pentru notarea unui șanț. Scara 1:20.

În S4 sub scândurile podelei este o umplutură de pământ negru cu pietriș, lemn, pietre și zgură topită. E o umplutură contemporană realizată în anii '90 la montarea podelei actuale din lemn. După îndepărtarea acestui strat, înspre fundație este o șapă din var cu nisip (aflată la -24 cm NCA), care fie arată un nivel de călcare, fie acoperă șanțul fundației, ce se vede mult mai bine începând cu adâncimea de -80 cm. Șapa are aproximativ 24 cm lățime, iar șanțul este lat tot de aprox. 24 cm. Acesta din urmă pare a fi totuși șanțul fundației (fig. 14 – B) pentru că așa cum se vede pe desenul profilului coboară înspre talpa fundației, dacă nu cumva s-au făcut intervenții contemporane la nivelul fundației. De altfel, și în celelalte două secțiuni interioare a fost observat acest șanț, dar și șapa de var. Stratigrafia poate fi împărțită și aici în două tipuri: antropică (cea superioară) și depunerea naturală. Stratigrafia de est a S4 arată că în partea superioară au fost

depuse antropoc mai multe nivele: sub scândură (24) este umplutura de nivelare din pământ cu foarte mult cărbune și zgură topită (20), urmată de un nisip galben depus antropoc pentru nivelarea terenului (22). Sub acest nisip vin depunerile naturale: un pământ mîlos negru amestecat cu nisip (23), o depunere de nisip alb (25), urmată de stratul de nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9) și argilă-lutoasă galben-ruginie (steril) (19). Lângă fundația naosului se poate vedea șanțul fundației umplut cu nisip amestecat cu pământ negru mîlos și cu bucățele de cărămidă (21). Fundația naosului este mai lată înspre talpă și are decroș față de elevație.

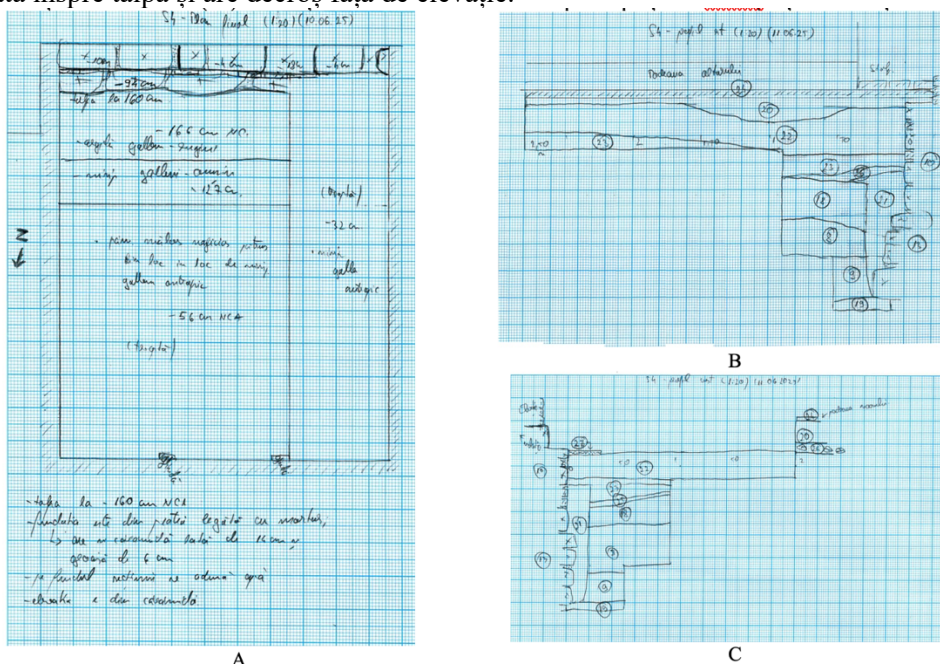

Fig. 15. Planul final al secțiunii (A) și stratigrafia profilului de est (B) și de vest (C). Scara 1:20.

La final s-a făcut o săpătură de control în profilul de est pentru a observa relația dintre fundația naosului cu stâlpului/coloanei ce ține de construcția bolții. Se poate observa că fundația stâlpului/coloanei este mult mai sus decât cea a naosului, că este adosată pe fundația naosului, e realizată din cărămidă și piatră, iar elevația stâlpului pare a sta pe această fundație.

76 cm NCA, mai jos decât cea a stâlpului, dar mai sus decât cea a naosului. Talpa stă pe un pământ negru mîlos cu urme slabe de cărbune (18A).

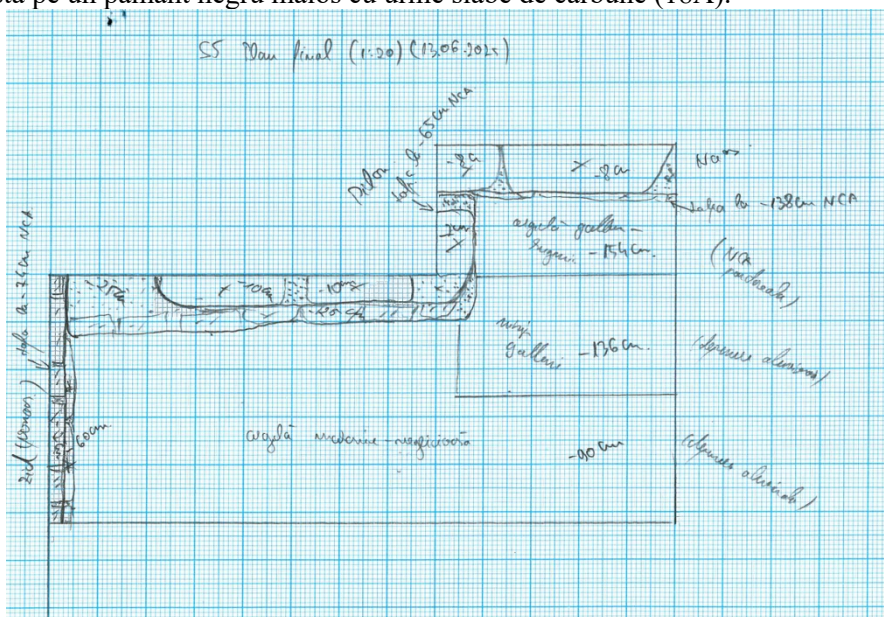

Fig. 18. S5 – planul final al săpăturii. Scara 1:20.

Stratigrafia profilului de sud arată că sub scândura podelei (30) este umplutura de nivelare din pământ cu foarte mult cărbune și zgură (20). Înspre fundația zidului ce desparte naosul de pronaos este o amenajare cu pietriș (31) cu rol pentru îndepărtarea umezelii, o amenajare realizată la ultimele intervenții la biserică. Următorul strat este un balastru din pietriș (26), urmat de un nisip galben depus antropic (22). Se vede în profil șanțul care apare și în S4 din nisip amestecat cu pământ negru mîlos și cu bucățele de cărămidă (21). Există un nivel de călcare (?) reprezentat de o aglomerare de pietre de râu ce stau în pământ negru mîlos (26). În profil se mai poate vedea un strat de argilă maronie-negricioasă (28). La stratigrafia profilului de est observăm că elevația stă pe decroșul fundației, că aceasta din urmă este realizată din piatră și pe alocuri se vede și cărămidă, prinse în mortar din var. Șanțul (21) este „căpăcit” de o șapă de var (2A). În rest, staturile sunt aceleași ca profilul de sud, iar sub stratul (28) vedem că vin straturile de depunere naturală: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9) și argilă-lutoasă galben-ruginie (steril) (19).

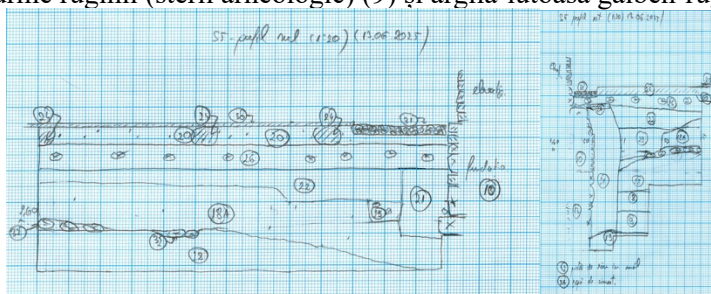

Fig. 19. S5. Profilele de sud și de est ale secțiunii. Scara 1:20.

S6. Dimensiuni: 1.60x2 m. Suprafața cercetată: 3.20 m². Secțiunea S6 a fost trasată în interiorul bisericii, pe latura de sud a pronaosului, la joncțiunea dintre pronaos și turn. Scopul trasării casetei a fost acela de a obține informații cu privire la adâncimea fundației pronaosului în interiorul bisericii, relația dintre fundația pronaosului și zidul turnului, precum și relația cu stâlpul de susținere a bolții. De asemenea au fost vizate obținerea de informații cu privire la compoziția fundației și relația acesteia cu stratigrafia interioară a bisericii.

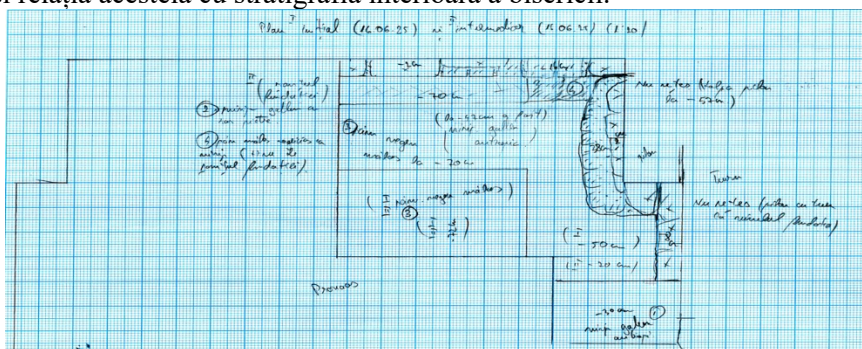

Fig. 20. S6 – plan inițial și intermediar. Scara 1:20.

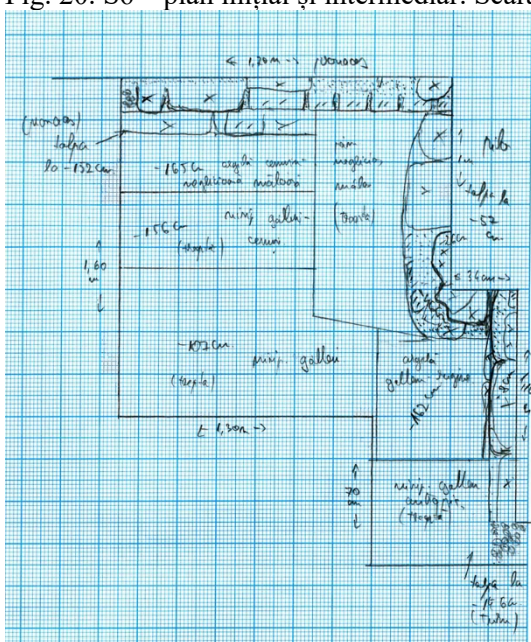

Fig. 21. S6 – plan final. Scara 1:20.

Ca și în cazul celorlalți stâlpi/coloane de susținere a bolții, fundația nu se țese cu cea a turnului și a pronaosului, și este la o adâncime mai mică față de celelalte două fundații. Talpa pilonului este la -57 cm NCA și stă pe pământ negricios-mălos. Talpa fundației turnului este la -146 cm și stă pe argilă-lutoasă galben-ruginie (19). Talpa fundației pronaosului este la -152 cm, și se poate observa că diferențele de adâncime se confirmă ca și în cazul observațiilor din S7. Fundația pronaosului pe interior stă pe argilă cenușie-negricioasă mălăsoasă ce reține apă. Ca și în exterior în S7 de altfel. Compoziția fundațiilor este aceeași pentru turn și pronaos: gresie, piatră și cărămidă prinse în mortar din var. La fundația

stâlpului/coloanei este mai multă cărămidă. Stratigrafia arată că sub pardoseala de lemn (30) este aceeași umplutură ce e pe toată suprafața interioară a bisericii, anume pământ cu foarte mult cărbune și zgură topită (20), urmată de balastru (26) și apoi de nisip galben depus antropoc pentru nivelare (22). În profilul de est se mai vede o lentilă de nisip galben ce conține cărămidă sfărâmată (33). Un strat consistent este din pământ negru mîlos cu urme slabe de cărbune (18A), după care urmează straturile de depuneri naturale: nisip galben (steril arheologic) (8), apoi argilă nisipoasă cu urme ruginii (steril arheologic) (9) și argilă-lutoasă galben-ruginie (steril) cu apă (19) – în cazul profilului de nord; la profilul de est în locul stratului (19) este o argilă cenușie-negricioasă mîloasă cu apă (34).

CONCLUZII

Cercetarea arheologică s-a desfășurat pe parcursul a opt zile în două etape, din motiv de sărbători religioase, pe data de 8 iunie fiind Rusaliile. În prima etapă au fost trasate secțiunile 1-3 în exterior astfel:

- S1: exterior, pe latura de sud a naosului, în zonă centrală (vezi desen).
- S2: exterior, pe axul central-nord al altarului.
- S3: exterior, pe latura de nord a pronaosului.

În etapa a doua s-a continuat cu trasarea altor 5 secțiuni, atât pe exterior cât și interior, astfel:

- S1A: exterior, pe latura de sud a zidului ce înconjoară biserica; secțiunea a fost trasată în continuarea secțiunii S1, cu un martor între cele două secțiuni.
- S4: interior, pe latura de sud a naosului la joncțiunea dintre altar și naos.
- S5: interior, pe latura de nord a naosului la joncțiunea dintre naos și pronaos și peretele despărțitor dintre naos și pronaos.
- S6: interior, pe latura de sud a pronaosului, la joncțiunea dintre pronaos și turn.
- S7: exterior, pe latura de sud a turnului clopotniță, la joncțiunea dintre turn și pronaos.

Cercetarea arheologică realizată atât în interiorul cât și în exteriorul bisericii arată doar un nivel de construcție pornit de pe un nivel de călcare compus din pământ negru cu fragmente de cărămidă. În ceea ce privește fundațiile bisericii, cele ale naosului și altarului sunt realizate în același timp, aflate la aceeași adâncime și construite din piatră prinsă în mortar din var cu mult nisip și au fost adăugate de asemenea cărămizi ca factor stabilizator. Cercetarea arheologică de la turn a arătat că fundația acestuia este adosată naosului, dar nu și la nivelul elevație, unde se șes, ceea ce înseamnă că partea de vest a suferit o transformare majoră care a avut loc înainte de realizare picturilor din pronaos. Pe de altă parte e posibil ca realizarea bolților din pronaos și naos să se fi făcut ulterior construirii inițiale a bisericii, deoarece aceste bolți se sprijină pe fundații și stâlpi adosați fundațiilor și elevațiilor de pe laturile de nord, sud și vest. Această transformare poate fi conectată cu momentul realizării turnului clopotniță. Toate fundațiile au fost săpate până la o adâncime unde s-a ajuns la strat de argilă prăfoasă, trecând prin straturi de depuneri naturale: nisip sau argilă nisipoasă. Trebuie menționat faptul că tălpile fundațiilor stau într-un nivel la care se adună apa din pânză freatică sau din pluvial, deoarece în toate secțiunile s-a strâns apă aproape imediat ce s-a ajuns la talpa fundațiilor

BIBLIOGRAFIE

Surse scrise

Florian Dragoman, Achim Mihuleț, *Țichindeal. Monografia satului care a refuzat moartea !*, 2024.

Luca, Sabin Adrian, Pinter Zeno Karl, Georgescu Adrian, *Repertoriul arheologic al Județului Sibiu*, Sibiu, 2003.

Surse online

<https://gazetahartibaciulu.wixsite.com/online/single-post/2016/10/09/povestea-%C5%9Fcolii-din-%C5%A3ichindeal>.

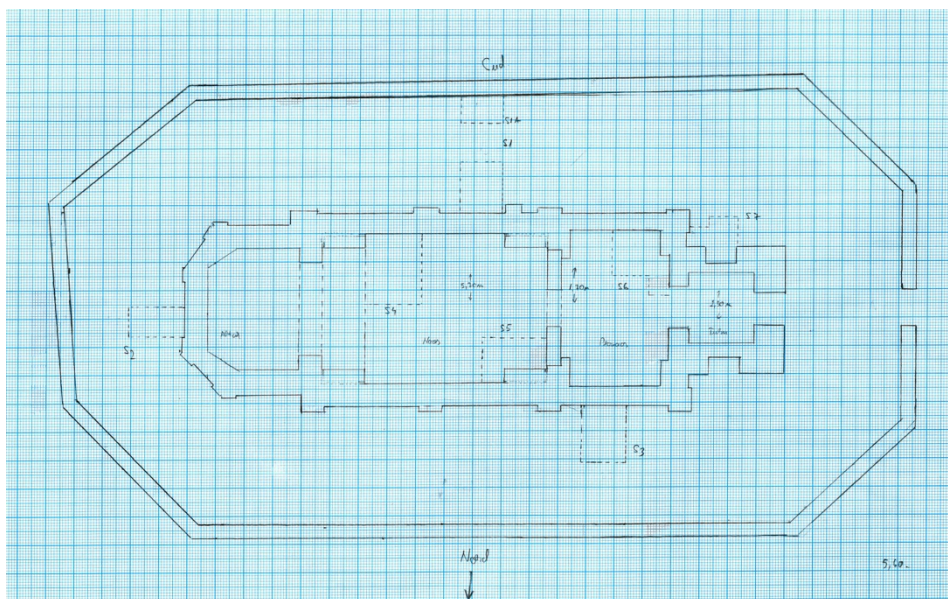
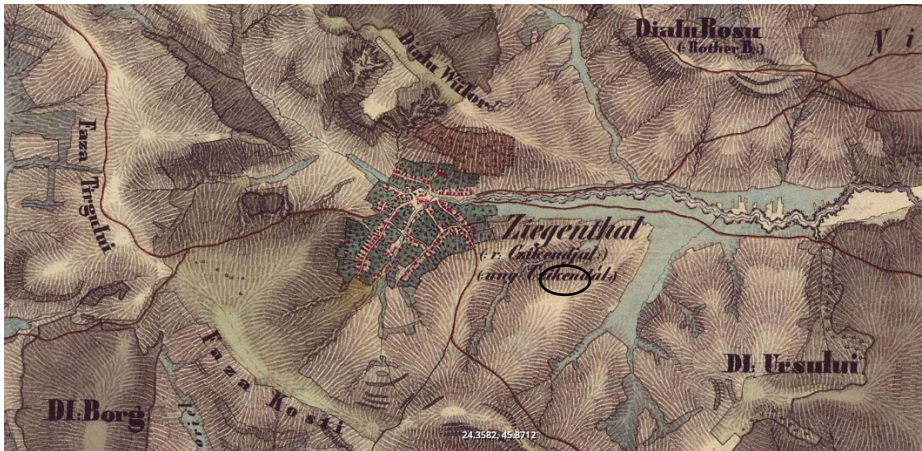

Fig. 22. Planul general al Suprafeței 1. Scara 1:100.

Harta 1. Țichindeal, pe prima hartă austriacă (1769-1773).
(<https://maps.arcanum.com/en/>)

Harta 2. Țichindeal, pe a doua hartă austriacă (1853-1858; 1869-1870).
[\(https://maps.arcanum.com/en/\)](https://maps.arcanum.com/en/).

Harta 3. Țichindeal, pe a treia hartă austriacă (1869-1887).
[\(https://maps.arcanum.com/en/\)](https://maps.arcanum.com/en/).

Harta 4. Localitatea Țichindeal în prezent pe harta google maps.

Harta 5. Detaliu cu localizarea sitului.

Biserica din Țichindeal.

Imag. 1. Amplasarea secțiunii S1.

Imag. 2. Adâncire la -60 cm.

+

Imag. 3. Adâncire la -90 cm.

Imag. 4. Detalii cu fundația.

Imag. 5. Amplasarea secțiunii S1A.

Imag. 6. Adâncire la -80 cm.

Imag. 7. Secțiunea 1A la final.

A

B

Imag. 8. Profilul de vest (A), de est (B).

Imag. 9. S2 – amplasarea secțiunii.

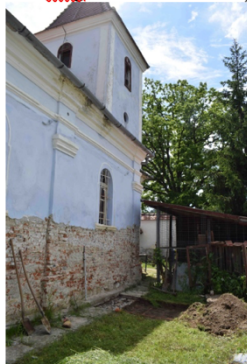
Imag. 10. Detalii cu pavajul.

Imag. 11. Secțiunea S2 la final. Ad. -130 cm.

Imag. 12. Detalii cu fundația. S-a strâns apă relativ repede. Fundația stă pe argilă.

Imag 13. S3-Amplasarea secțiunii și decapare.

Imag. 14. Secțiunea la final. Detalii cu fundația.

Imag. 15. Amplasarea secțiunii S4.

Imag. 16. La - 80 cm se vede mult mai bine urma unui șanț pe lângă fundație.

Imag. 17. S4 la final. Detalii cu fundația. La nivelul tălpii fundației se adună apă.

Imag. 18. În profilul de est s-a făcut o prospecțiune pentru a verificare starea și legătura fundației pilonului cu celelalte fundații.

Imag. 19. Amplasarea secțiunii S5. Observați cu privire la nivelul de nisip galben deșus antropic și surprinsă parțial șapa de var.

Imag. 20. Adâncime -50 cm.

Imag. 21. Secțiunea S5 la final.

A

B

Imag. 22. Profilul de sud (A) și de est (B).

Imag. 23. Amplasarea secțiunii S6.

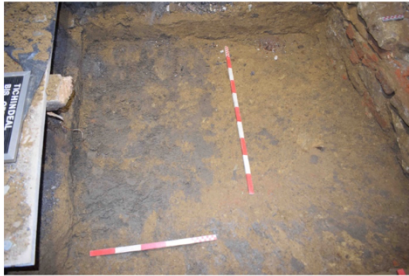

Fig. 24. Adâncimea -60 cm. Părea că se conturează o groapă. A fost delimitat și ne-am adâncit în ea.

Fig. 25. Adâncirea în groapă s-a făcut până la -50 cm. Nu se vedeau urme de mormânt.

Fig. 26. Adâncimea de -80 cm. Se observă același șanț pe lângă fundația pronaosului. S-a ajuns la talpa pilonului.

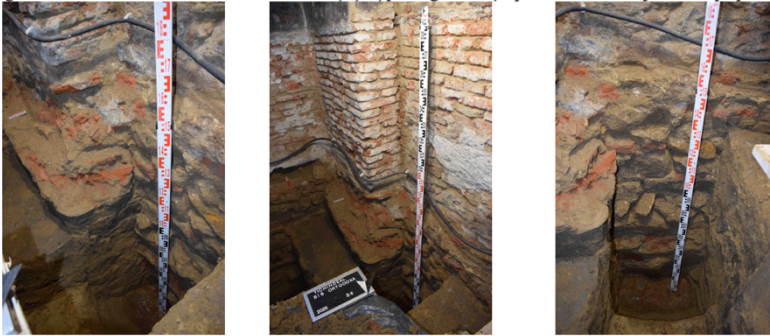

Fig. 27. Secțiunea S6 la final. Fundația pronaosului este mai adâncă față de cea a turnului. Fundația pronaosului stă pe o argilă mălăoasă neagră îmbibată cu apă. Și la fundația turnului se adună apă, dar stă pe o argilă galben-ruginie.

Fig. 28. Amplasarea secțiunii S7.

Fig. 29. Pavajul de sub placa de beton.

Fig. 30. Adâncimi -20-40 cm. Nivele de umplură.

Fig. 31. Adâncime -90 cm.

Fig. 32. Secțiunea S7 la final. Adâncime -160 cm.